

החלטת סגן הממונה על המשמעת – פסק דין

1. הנקבל הוא תלמיד שנה ד' בפקולטה למדעי הרוח. על פי כתב הקובלנה, הנקבל הגיש בחינה בית מקוונת באחד הקורסים, שחלקים ממנה הועתקו ממקורות באינטרנט. זאת, למרות שהבחינה אסרה במפורש על שימוש בחומר עזר. בכך ייחס כתב הקובלנה לנקבל עבירות של הפרת הוראות בבחינה והונאה בבחינה (סעיפים 29.3 ו- 29.4 לתקנון המשמעת – סטודנטים (תשס"ח)).
2. בדיון ההקראה שהתקיים בפניי (באופן מקוון) הודה הנקבל במעשים המפורטים בכתב הקובלנה ובשתי העבירות המיוחסות לו. ביום 10.5.2021 התקיים בפניי (גם באופן מקוון) דיון טיעונים לעונש. בדיון זה התייחסו הצדדים בעיקר לשתי נקודות.
3. השאלה הראשונה, היא שאלת ענישת הנקבל לאור קיומו של עונש על תנאי קודם. בקיץ 2020 נשפט הנקבל בעבירת הפרת ההוראות, בשל העתקה מסיכומים, ובגזר הדין (בהסכמת הצדדים) נקבע עונש של הרחקה על-תנאי לשני סמסטרים, למשך שנתיים (ראו עניין ד-40/2020). הקבילה עתרה להפעיל עונש על-תנאי זה, וכן עתרה לענישה – במצטבר – של לפחות שנת הרחקה בגין העבירה הנוכחית. לטענת הקבילה, הפעלה מלאה של העונש המותנה חשובה. ההרחקה המותנית לא ניתנה בעלמא, והנקבל היה מודע לה בבצעו את העבירה החדשה. בדומה, בחינת הבית, שנערכה בתקופת הקורונה, במפורש אסרה על שימוש בחומר עזר.
4. הנקבל עתר לענישה בחופף, ולו באופן חלקי. הוא הפנה לפסקי דין קודמים שבהם אכן הופעל עונש על-תנאי – אך בחפיפה או חפיפה חלקית לענישה בגין העבירה החדשה (ראו למשל בעיקר עניין ד-66/2019, וכן עניין ד-39/2017). הנקבל הדגיש גם את הנסיבות המקילות, לשיטתו. היקף ההעתקה זניח (שורות בודדות מכלל הבחינה), כאשר שאר הבחינה כתובה באופן עצמאי. הוא הודה מיידית בעבירות המיוחסות לו ושיתף פעולה. את מעשה ההעתקה ביצע הנקבל מתוך לחץ ומצוקה נפשית. תקופת הקורונה – בה איבד את עבודתו ונקלע לקשיים כלכליים – ערערה את אורחות חייו. הוא סובל מבעיות שונות לרבות בעיות קשב וריכוז (ועל כך הוצגו מסמכים). הרחקה ממושכת תפגע קשות במהלך חייו לאור גילו ואפשרויות התעסוקה/לימוד העומדות בפניו. העבירה הקודמת בה הורשע הייתה עבירת הפרת הוראות ולא עבירת הונאה. הנקבל סבר, אם כן, שדי בעונש של הרחקה (ולמעשה, מניעת זכאות לתואר) בהיקף של שני סמסטרים.
5. השאלה השנייה היא שאלת הרחקת הנקבל על רקע סיום חובותיו לתואר בסמסטר זה. לטענת הקבילה, במצב ענינים זה על עונש ההרחקה לכלול שני ראשים – א. מניעת אישורים, דהיינו, עיכוב זכאות לתואר; ו-ב. הרחקה בפועל, למקרה שהנקבל ירצה להמשיך ללמוד באוניברסיטה לתואר אחר, ראשון או שני. ענישה שלא כוללת גם מניעת אישורים גם הרחקה כאמור יוצרת מצב אבסורדי בו נקבל שהורשע בהונאה עשוי להמשיך את לימודיו לתואר אחר.
6. הנקבל עתר להפריד את מניעת האישורים מההרחקה, ולהענישו רק במניעת זכאות לתואר (כאמור, לדעתו די במניעת זכאות למשך שני סמסטרים). הנקבל סבור שהרחקה בנוסף למניעת זכאות מהווה ענישה כפולה – מניעת הזכאות תמנע ממנו להשתלב בשוק העבודה, וההרחקה לא תאפשר לו להמשיך ללימודים מתקדמים. הנקבל הפנה לפסיקה קודמת בה לא הייתה זהות בין תקופת מניעת האישורים לתקופת ההרחקה (ראו למשל ד-16/2020, עונש הרחקה ארוך ממניעת האישורים; ד-7/2012, מניעת אישורים ללא הרחקה).

דיון והכרעה

7. הענישה הראויה לאור העבירה הקודמת. במצבים של ריבוי עבירות, ובפרט בשאלת ריצוי העונש בחופף או מצטבר, נשקלים שיקולים דומים לאלו המשמשים להקלה/החמרה בענישה. כך, שיקולים לקולא –

כגון מצב של הרשעה ראשונה בהונאה – עשויים להטות את הכף לטובת ענישה בחופף. ראו לדוגמה את עניין ד-2019/66 (חפיפת עונש מותנה לאור חרטה והרשעה ראשונה בהונאה), וכן עניין ד-2020/83 (דיון בנסיבות של ריבוי עבירות וענישה בחופף/מצטבר). מנגד, קשה להניח שברגיל לא תינתן משמעות לעונש על תנאי תלוי ועומד – כאשר בתקופת התנאי בוצעה עבירה נוספת.

8. בענייננו מצאתי נסיבות להקל, במידה מסוימת, בעונשו של הנקבל. במקרה הראשון הנקבל הואשם – והורשע על פי הודאתו – רק בעבירה של הפרת הוראות. בענייננו, הנקבל נטל אחריות והודה מייד. זוהי, איפוא, הרשעתו הראשונה בעבירה החמורה יותר, עבירת ההונאה. בנוסף, עיינתי בתלונה בענייננו, וסבורני שההונאה במקרה זה אינה על הצד החמור. אני מקבל גם את טענתו של הנקבל על כך שהיה שרוי בלחץ ומצוקה נפשית בתקופה הרלוואנטית, בה איבד את עבודתו ונקלע לקשיים כלכליים. עם זאת, בבצעו את עבירת ההונאה שבמקורו, הנקבל היה מודע היטב לעונש המותנה נגדו. לשיקולים אלו יש לתת ביטוי בענישה – ומצאתי לנכון לחפוף חלקית את העונש המותנה. במצב עניינים רגיל, אם כן, הייתי מטיל על הנקבל עונש הרחקה של שנה וחצי – שנת הרחקה על העבירה הנוכחית, וחצי שנת הרחקה בגין הפעלה חלקית של שנת ההרחקה על תנאי, שנגזרה בהליך הקודם.

9. מניעת אישורים והרחקה. הנקבל הוא תלמיד שנה ד', העומד בפני סיום חובותיו לתואר. כיצד יש להפעיל עונש הרחקה עתידי במקרה של תלמיד שעומד בפני סיום לימודיו? בסיטואציה הטיפוסית, הסנקציה העיקרית במצב כזה היא מניעת זכאות לתואר, ולא הרחקה עתידית. מנגד, מניעת זכאות ללא עונש הרחקה בפועל תאפשר לתלמידים שעברו על תקנון המשמעת לשוב לספסל הלימודים באוניברסיטה – בתואר שני או תואר ראשון אחר. האם, במקרים אלו, הרחקה נוגת מניעת זכאות מהווה ענישה כפולה? האם משך ההרחקה בפועל צריך לתאם את תקופת מניעת הזכאות? נדמה ששאלות לא-פשוטות אלו לא נדונו לעומק בפסיקה קודמת. אכן, באת כוחו של הנקבל הפנתה למספר פסקי דין בהם משך ההרחקה בפועל היה קצר או ארוך מתקופת מניעת הזכאות – אך פסקי דין אלו ניתנו בהסכמת הצדדים, בהסדרי טיעון. מבלי לקבוע מסמרות בדבר, אני מוכן להניח שבמקרים מסוימים הרחקה בפועל בנוסף למניעת זכאות מהווה הכבדת יתר, ויש לתת לכך ביטוי בגזר הדין.

10. כאמור לעיל, העונש הראוי בענייננו הוא עונש הרחקה של שנה וחצי. אני סבור שעונש זה צריך לחול גם על מניעת הזכאות וגם על ההרחקה בפועל. בדיון הטיעונים לעונש התברר כי הנקבל מעוניין לשוב ללימודים מתקדמים. במצב זה קיצור עונש ההרחקה בפועל חותר תחת האפקטיביות של סנקציית ההרחקה. בנסיבות ענייננו לא מצאתי לנכון אף לקצר את משך מניעת הזכאות לתואר. אכן, לאור היותו של הנקבל תלמיד שנה ד', שעומד בפני סיום לימודיו, יש בעונש זה משום פגיעה לא פשוטה במהלך חייו. אך דווקא מתלמידים ותיקים יש לצפות לסטנדרט התנהגות גבוה יותר – ובפרט לאחר ההרשעה הראשונה והעונש המותנה שנגזר בה.

11. אשר על כן, אני גוזר את עונשו של הנקבל כדלקמן:

- א. פסילת הקורס נשוא הקובלנה.
- ב. הרחקה בפועל מן האוניברסיטה לשלושה סמסטרים. כיוון שהנקבל עתיד לסיים את לימודיו לתואר בתום שנה"ל הנוכחית, שנה"ל תשפ"א, עונש ההרחקה בפועל לשלושה סמסטרים יכלול שני ראשים:
 - i. מניעת אישורים, דהיינו, עיכוב זכאות לתואר עד תום סמסטר א' תשפ"ג.
 - ii. הרחקה בפועל – החל מסמסטר א' תשפ"ב, ועד תום סמסטר א' תשפ"ג, הנקבל לא יוכל לשוב ללימודים כלשהם באוניברסיטה.
- ג. הרחקה על תנאי מן האוניברסיטה של שנתיים למשך שלוש שנים – מיום חזרת הנקבל ללימודים (אם וכאשר).

ניתן היום, 26.5.2021, בהיעדר הצדדים.

S. Caré

ד"ר שי נ. לביא

ס' הממונה על המשמעת